

El temple, brúixola del transcendent

Dg, 7/02/2010 per Eloi Aran Sala

[Betel. Arquitectura, Art i Religió](#)

“La meua vida és això, una fletxa que senyala a Déu”. Aquesta és l’autodefinició existencial que vaig escoltar d’un home consagrat que també podria ser la de qualssevol home religiós doncs, si alguna cosa caracteritza a l’home creient, és viure’s en una perspectiva oberta al transcendent. La persona creient o religiosa és aquella que se sap un pobre dit a mans d’un esperit savi que apunta més enllà, seguint la dita aquella “Quan el savi apunta a la lluna el neci mira al dit”.

Com reflectir aquesta actitud vital en un espai concret? Com es tradueix aquest posicionament en l’arquitectura i, més concretament, en un temple? Com fer de un temple aquest dit que assenyala la lluna? Potser les primeres imatges que ens vindrien a la memòria serien totes aquelles construccions que emfatitzen els elements verticals, com ara els campanars de les parròquies, els obeliscs i menhirs o els minarets de les mesquites i, certament, aquests elements esdevenen fites visuals que recorden l’acció primera de l’arquitectura: marcar un territori, clavar l’estaca i consagrar-la per delimitar un espai sagrat. Aquests elements són un punt de referència del transcendent al territori, com ja feien els agrimensors romans en l’acte d’erecció de les seves ciutats (Per a qui us interessi el tema de la fundació de les ciutats i la seva lectura metafísica és imprescindible la lectura del clàssic “[La idea de ciudad](#)” de Joseph Rykwert, de qui feia referència Eugenio Trías no fa gaire temps en l’article “[Sol de invierno](#)” que vàrem enllaçar a Catalunya Religió). Ja des de l’antigor, fer habitable un espai era dotar-lo de una lectura transcendent, és a dir, la construcció de la ciutat també estava oberta als déus des dels seus inicis.

Així i tot, la fita vertical no esgota la conformació d’un espai religiós. La planta de l’edifici, la seva distribució, també pot fer referència a aquesta obertura al transcendent. És en aquest punt on resulta imprescindible una altra lectura: la exposició sobre la evolució dels primers temples cristians a partir de la planta de les sinagogues que va exposar Louis Bouyer a “[Arquitectura y litúrgia](#)” (Grafite Ediciones. Bilbao 2000). Així com les sinagogues, més enllà de una mena de escola

rabínica, eren construccions orientades al Temple de Jerusalem - lloc on hi havia el Sant dels Sants, com una mena de franquícies d'una gran marca religiosa -, els cristians van orientar les seves construccions a l'Est, doncs es va prendre el curs solar com a metàfora de la Parusia, la espera de la darrera vinguda de Jesucrist. Aquesta nova disposició dels temples també té una referència còsmica, doncs és tota la creació la que prega amb la comunitat de creients a l'espera del Senyor.

Com es va aconseguir aquesta orientació? Cal recordar que, tant les plantes de les sinagogues com les dels primers temples cristians, partien de les plantes basilicals gregues, i aquestes responien més a una funció civil que no pas religiosa, és a dir, no tenien orientació. Va ser la eliminació de les portes laterals de les basíliques a favor de portes en un dels seus extrems menors i la disposició de l'absis en l'extrem oposat a l'accés, el fet que va donar direccionalitat als temples. La disposició de l'altar a l'absis apuntant a l'est donava a entendre que ja no hi havia un culte vàlid al temple de Jerusalem, sinó que l'únic sacrifici vàlid era el mateix Jesucrist, l'anyell de Déu, del qual participava la comunitat en la celebració dominical. A tot aquest simbolisme cal afegir-hi encara un altre element molt important, la disposició de la creu a l'absis juntament amb l'altar. Creu i llum són les dues cares de la moneda del misteri pasqual, la mort i resurrecció de Jesucrist.

Tot el que he explicat breument fins ara, amb moltes mancances i limitacions, dóna a entendre que un edifici religiós, especialment el temple cristià, actua com a brúixola del transcendent. Les celebracions litúrgiques tenen un protagonista, Jesucrist, i aquest ha de quedar representat en la mateixa configuració espacial. El temple construït no deixa de ser també una extensió corporal de cadascú de nosaltres com "una fletxa que senyala a Déu", doncs el nostre cos és temple de Déu. D'aquí s'entén la queixa que formulava Joseph Ratzinger a "[El espíritu de la liturgia. Una introducción](#)" (Ediciones Cristiandad, Madrid 2001), doncs actualment s'ha perdut el sentit de la orientació, el referent del transcendent, en les celebracions litúrgiques. Els espais dels nous temples sovint resten autàrquics i d'aquí la importància de la col·locació de la creu: (tradueixo) "... la creu pot servir com l'orient interior de la fe. Caldria que la creu estigués al bell mig de l'altar i ser el punt de referència comú del sacerdot i la comunitat que prega" (pag 105), juntament amb una crítica als espais actuals: "Un dels fenòmens veritablement absurds dels darrers decennis és, segons el meu punt de vista, el fet de col·locar la creu a un costat per veure al sacerdot. És que la creu destorba durant l'eucaristia? És que potser el sacerdot és més important que El Senyor? Caldria corregir aquest error el més aviat possible; i és possible sense noves reformes. El Senyor és el punt de referència. Ell és el sol naixent de la història". (pag 106). Doncs això, cal recuperar els temples com a "GPS" edificats del transcendent.

(Fotografia: "Església de la llum", de Tadao Ando)